

Szanowni Państwo,
Dolny Śląsk w ciągu dekady zrobił duży krok naprzód. Z nieukrywaną satysfakcją mogę powiedzieć, że odnieśliśmy sukces. Dzięki efektywnemu wykorzystywaniu środków europejskich zapewniliśmy naszemu regionowi stały i konsekwentny rozwój. Miliardy

złotych przeznaczone na inwestycje w infrastrukturę drogową, kolejową, transportową, nowe miejsca pracy, szkolenia zawodowe, sport, nowe szpitale, nowoczesne technologie czy naukę znacznie podniosły komfort i standard życia tysięcy Dolnoślązaków. Trudno wskazać chociażby jedno miejsce na mapie naszego regionu, gdzie nie zaobserwowalibyśmy pozytywnych skutków wydatkowania funduszy unijnych.

Na łamach niniejszego Biuletynu przedstawiamy laureatów konkursu *Niezwykła szansa dla zwykłych ludzi – najlepsze projekty EFS na Dolnym Śląsku*. Nagrodzone projekty są najlepszym przykładem zachodzących zmian w województwie dolnośląskim. Za każdym z tych skutecznie realizowanych działań kryją się indywidualne historie ludzi, którzy dzięki Programowi Operacyjnemu Kapitał Ludzki odnieśli sukces.

W nadchodzącej perspektywie budżetowej nadal będziemy efektywnie wykorzystywać fundusze europejskie. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020 wywalczyliśmy przeszło 9 miliardów złotych. Przeznaczmy je na rozwój innowacyjnej gospodarki, wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców, edukację, nowoczesną służbę zdrowia oraz powstanie nowych miejsc pracy.

Jesteśmy świetnie przygotowani na czekające nas wyzwania. Mamy opracowaną *Strategię Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku*, która pozwoli nam na efektywne wydatkowanie unijnych pieniędzy.

Zapraszam serdecznie do lektury Biuletynu, a także polecam naszą stronę internetową www.efs.dolnyslask.pl, gdzie znajdziecie Państwo wszelkie niezbędne informacje dotyczące Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Z wyrazami szacunku
Cezary Przybylski

Marszałek
Województwa Dolnośląskiego

Najlepsze projekty EFS na Dolnym Śląsku

Poznaliśmy laureatów konkursu *Niezwykła szansa dla zwykłych ludzi – najlepsze projekty EFS na Dolnym Śląsku*. Na kolejnych stronach Biuletynu przedstawiamy niektóre z nagrodzonych i wyróżnionych projektów.

Jury, pod przewodnictwem dra Jerzego Tutaja, Członka Zarządu Województwa Dolnośląskiego, przyznało pierwsze miejsca i tytuł *Najlepszy projekt – Niezwykła szansa dla zwykłych ludzi – najlepsze projekty EFS na Dolnym Śląsku* w ramach każdego z czterech Priorytetów komponentu regionalnego PO KL:

- **Priorytet VI Rynek pracy:** Gmina Polkowice za projekt *Kobieta + biznes = sukces*,
- **Priorytet VII Integracja:** Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Głogowie za projekt *Konkurencyjni, nowocześni, skuteczni – podnoszenie kompetencji i kwalifikacji zawodowych osób z niepełnosprawnością intelektualną*,
- **Priorytet VIII Adaptacyjność:** Wrocławski Park Technologiczny S.A. za projekt *Wielka Nauka – kolejny etap procesu transferu technologii*,
- **Priorytet IX Edukacja:** Fundacja „Promyk Słońca” za projekt *Nowy model nauczania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i nauczanych indywidualnie*.

Jury przyznało również dziesięć tytułów *Projekt wyróżniony – Niezwykła szansa dla zwykłych ludzi – najlepsze projekty EFS na Dolnym Śląsku*: dwa w Priorytecie VII, dwa – w Priorytecie VIII i sześć w Priorytecie IX:

- **Priorytet VII Integracja:**
  - Fundacja Eudajmonia za projekt *Trener aktywności*,
  - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu za projekt *Od bierności do aktywności*,
- **Priorytet VIII Adaptacyjność:**
  - Prymus sp. z o.o. za projekt *Dolnośląska Przedsiębiorczość Akademicka*,
  - Fundacja Pro Publico Bono za projekt *Akademia Super Niani*,
- **Priorytet IX Edukacja:**
  - Gmina Udanin za projekt *Nowe przedszkole w Gminie Udanin*,
  - UNIKA Doradztwo Unijne i Public Relations Anna Jasinowska-Czarny za projekt *Edukacja szansą na lepsze jutro*,
  - Gmina Pielgrzymka za projekt *Magia nauki*,
  - Gmina Polkowice za projekt *Wykorzystaj swój talent. Upowszechnianie edukacji artystycznej na terenie gminy Polkowice*,
  - Stowarzyszenie Czaple – Wieś z Przyszłością za projekt *Uczymy się dbać o siebie i nieść pomoc innym*,
  - Competence-Training & Coaching Institute Barbara Jaśkiewicz za projekt *Akademia Mądrego Wychowania w Gminie Wiejskiej Lubin*.

Kobieta + biznes = sukces

Na podstawie materiałów przygotowanych przez Gminę Polkowice

Najlepszy projekt – I miejsce w Priorytecie VI w konkursie *Niezwykła szansa dla zwykłych ludzi* – najlepsze projekty EFS na Dolnym Śląsku

Studio projektowania i aranżacji wnętrz, klubokawiarnia, usługi fryzjerskie i kosmetyczne, doradztwo podatkowe – to niektóre z firm założonych przez mieszkanki gminy Polkowice, uczestniczki projektu *Kobieta + biznes = sukces*. W taki właśnie sposób środki z Europejskiego Funduszu Społecznego wsparły inicjatywy i rozwiązania zmiernące do tworzenia nowych miejsc pracy oraz budowy postaw kreatywnych, służących rozwojowi przedsiębiorczości i samozatrudnienia w tej gminie.

Projekt był skierowany do piętnastu nieaktywnych zawodowo kobiet zamieszkałych w gminie Polkowice. Panie wzięły udział w cyklu szkoleń i warsztatów, które przygotowały je do założenia i prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Czternaście osób z najlepszymi biznesplanami otrzymało bezzwrotne dotacje w wysokości do 30 tysięcy zł.

– Projekty dotyczące aktywizacji i wsparcia rynku pracy to takie „małe wielkie” sukcesy naszych mieszkańców. Projekt „Kobieta + biznes = sukces” skierowaliśmy do przedsiębiorczych, młodych polkowiczank powracających na rynek pracy. I dziś widzimy beneficjentki w roli bizneswoman, które spełniły swoje marzenia o założeniu firmy i dały zatrudnienie nie tylko sobie, ale również utworzyły nowe miejsca pracy – cieszy się Wiesław Wabik, burmistrz Polkowic.

Uczestniczki mogły również otrzymać dodatkowe wsparcie w wysokości do 1300 zł w formie comiesięcznych dotacji przez pierwsze pół roku działalności z możliwością przedłużenia na kolejne sześć miesięcy dla pięciu uczestniczek. Panie korzystały także z bezpłatnego prawno-podatkowego doradztwa biznesowego.

Dzięki realizacji projektu powstała m.in. klubokawiarnia „Magiel”, chętnie odwiedzana przez polkowiczank.

– Wsparcie, które otrzymałam, pomogło mi w rozpoczęciu działalności. Bez niego byłoby trudniej – przyznaje właścicielka „Magla”, Dorota Kita. – Gmina przyznając mi pieniądze przyczyniła się do tego, że w Polkowicach zaistniało klimatyczne miejsce, w którym mieszkańcy mogą miło spędzić czas.

– Dotacja ułatwiła realizację moich planów. Założyłam firmę zajmującą się projektowaniem i aranżacją wnętrz. Dzięki wsparciu mogłam kupić niezbędne wyposażenie mojej firmy.

Katarzyna Rotko, właścicielka „Colors & Design”.

– Udział w projekcie pozwolił mi na zakup niezbędnego oprogramowania i sprzętu, dzięki czemu mogłam otworzyć działalność gospodarczą już dwa lata temu. Od tego czasu firma rozwija się i pozyskuje coraz więcej klientów, a ja spełniam się zawodowo.

Olga Bylińska-Woźniak, szefowa „Solutions”, firmy prowadzącej działalność rachunkowo-księgową oraz doradztwo podatkowe.

Projekt zrealizowała Gmina Polkowice od listopada 2011 r. do czerwca 2013 r. w ramach Priorytetu VI Rynek pracy w komponencie regionalnym PO KL.

Od bierności do aktywności

Na podstawie materiałów przygotowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu

Projekt wyróżniony w konkursie
Niezwykła szansa dla zwykłych ludzi – najlepsze projekty EFS na Dolnym Śląsku

Szkolenia, staże i kursy zawodowe, możliwość uzupełnienia i kontynuacji nauki od poziomu podstawowego do ponadgimnazjalnego, zajęcia z psychologiem i doradcą zawodowym, opieka asystenta rodziny, grupy wsparcia – to tylko niektóre z propozycji, jakie otrzymali podopieczni Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu dzięki środkom z EFS.

Grupę docelową stanowiło 180 mieszkańców Wałbrzycha w wieku aktywności zawodowej, którzy korzystali z pomocy społecznej i byli zagrożeni wykluczeniem społecznym. Wśród nich znajdowały się m.in. osoby z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, bezrobotne, nieaktywne zawodowo, niepełnosprawne, bezdomne, młodzi w wieku od 15 do 30 lat, usamodzielniający się wychowankowie rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych.

– Praca z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, często pozostającymi bez zatrudnienia przez kilka lat, zaniedbanymi, zaburzonymi i wycofanymi, w pierwszej fazie sprowadza się do bardzo szeroko pojętej edukacji – tłumaczy Grażyna Urbańska, dyrektor MOPS w Wałbrzychu. – Kolejnym etapem jest uspołecznienie poprzez zajęcia z psychologiem, pedagogiem i terapeutą. Przemiana wewnętrzna, wzrost poczucia własnej wartości i akceptacja siebie to niewymierne, ale bardzo ważne korzyści z udziału w projekcie, które sygnalizowali nam uczestnicy. Ostatnim etapem jest zdobycie nowych umiejętności i kwalifikacji zawodowych. Dlatego założyliśmy, że w projekcie zastosujemy wszechstronne i jednocześnie indywidualne wsparcie dla uczestników. Staraliśmy się pracować na wielu płaszczyznach, nie ograniczając się tylko i wyłącznie do deficytów zawodowych, ale również osobowościowych i społecznych.

Warsztaty *Akademia rodzica* to przykład praktycznego rozwiązania konkretnych problemów, które uwydatniły się w trakcie trwania

projektu. Jedną z grup docelowych stanowiły rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, które nie radziły sobie także z prowadzeniem gospodarstw domowych.

– Zorganizowaliśmy zajęcia z ginekologiem, ponieważ wiedza uczestniczek na temat antykoncepcji i profilaktyki w zakresie zdrowia kobiety była znikoma, co skutkowało niechcianymi ciążami, chorobami przenoszonymi drogą płciową oraz zbyt późną wykrywalnością chorób nowotworowych. Dużym problemem był też młody wiek matek i wielodzietność. Jedna z nich w wieku 25 lat posiadała dziewięcioro dzieci, a inna w wieku 21 lat – czworo – tłumaczy Ewa Guzik, koordynatorka VI edycji projektu.

Kolejne zajęcia – z pediatrą – były konieczne, ponieważ dzieci uczestniczek projektu często były zaniedbane pod względem higienicznym oraz występowały u nich zaburzenia w rozwoju na skutek wpływu środowiska, w którym żyły. Matki zaniedbywały szczepienia i badania profilaktyczne, nie posiadały wiedzy na temat faz rozwoju dziecka.

Z informacji uzyskanych przez asystentów rodziny wynikało, że większość uczestniczek projektu nie wiedziała, jak zareagować, kiedy dziecko ulegnie wypadkowi, nie potrafiły udzielić pierwszej pomocy czy też przeprowadzić reanimacji, dlatego spotkały się także z ratownikiem medycznym.

Inne zajęcia – z dietetykiem – zorganizowano, ponieważ uczestniczki projektu z uwagi na trudną sytuację finansową stosowały nieodpowiednią dietę dla dzieci i nie wiedziały, że przekłada się to na otyłość lub niedowagę dzieci i całych rodzin.

– Po raz pierwszy organizowaliśmy staże zawodowe, które zakończyły się dużym sukcesem. Współpracowaliśmy z dziesięcioma pracodawcami, m.in. były to: Zamek Książ w Wałbrzychu, EMPIK Sp. z o.o., Schiever Polska Sp. z o.o., Urząd Miejski w Wałbrzychu, do których skierowaliśmy 24 osoby – opowiada Katarzyna Wojnicka, doradca ds. osób niepełnosprawnych.

Jedną z osób, które odbywały staż w Urzędzie Miejskim w Wałbrzychu, była Pani Marzena Pszczółkowska. – Byłam zarejestrowana w PUP w Wałbrzychu jako osoba bezrobotna, bez prawa do zasiłku. Kiedy mi zaproponowano udział w projekcie, chętnie się zgodziłam. Poszłam na staż zawodowy w Urzędzie Miejskim

w Wałbrzychu, w biurze inwestycji. Teraz mam pracę, jestem osobą aktywną, mam kontakt z ludźmi. Jestem wdzięczna wszystkim osobom, które mi pomagały podczas trwania projektu.

W ramach projektu zrealizowano także Program Aktywności Lokalnej *Moja szansa*, skierowany do mieszkańców sześciu ulic śródmieścia Wałbrzycha ze szczególnym uwzględnieniem środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zorganizowane spotkania, konsultacje, debaty i imprezy o charakterze kulturalnym, sportowym, ekologicznym i turystycznym obejmowały również edukację społeczną i obywatelską.

Przeprowadzono również działania środowiskowe, obejmujące uczestników projektu oraz osoby z ich najbliższego otoczenia. Było to m.in. sprzątanie i upiększanie miejsc zamieszkania pod hasłem „Kolorowe podwórka”, spotkania międzypokoleniowe, rajdy, festyny integracyjne i warsztaty plastyczne.

Dużym i nowym wyzwaniem było włączenie do grupy docelowej 45 osób niepełnosprawnych, które aktywnie i z zaangażowaniem uczestniczyły w zajęciach i działaniach środowiskowych.

– *Widzimy efekty, jakie przynosi realizacja projektu – cieszy się Katarzyna Wojnicka. – Pracujemy nad zmianą panującego w Wałbrzychu stereotypu klienta MOPS –*

z leniwego, roszczeniowego i nastawionego na otrzymywanie zasiłków, na zmotywowanego do pracy, zaangażowanego i rzetelnego pracującego. Wśród lokalnych pracodawców panuje już opinia, że uczestnicy projektu kierowani na staż są do niego przygotowywani merytorycznie.

Do kolejnej VII edycji projektu zgłosiło się aż 265 nowych osób oraz 19 pracodawców, potencjalnych organizatorów stażu.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu od 2008 roku realizuje projekt systemowy współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Priorytet VII, Poddziałanie 7.1.1, a od 2013 r. Poddziałanie 7.1.2 PO KL. W dotychczasowych siedmiu edycjach różnego rodzaju wsparciem objęto 1218 osób.

Wielka Nauka – wielka szansa dla dolnośląskich przedsiębiorców

Na podstawie materiałów przygotowanych przez Wrocławski Park Technologiczny S.A.

*Wielka Nauka – kolejny etap procesu transferu technologii
– I miejsce – najlepszy projekt w Priorytecie VIII w konkursie
Niezwykła szansa dla zwykłych ludzi – najlepsze projekty EFS na Dolnym Śląsku*

Spotkanie nauki i biznesu z odwagą, profesjonalizmem i innowacyjnością jest idealną receptą na rozkwit polskiej i światowej technologii. Nagrodzony projekt promował polską myśl technologiczną w Ośrodkach Wielkiej Nauki, tzw. Big Science (m.in. w Europejskiej Organizacji Badań Jądrowych CERN, projekcie budowy Eksperymentalnego Reaktora Termonuklearnego ITER, projekcie budowy Lasera na Swobodnych Elektronach XFEL w DESY). Jego efektem było nawiązanie przez dolnośląskie firmy współpracy przy największych na świecie projektach naukowych.

– *Najistotniejszą zmianą osiągniętą dzięki realizacji projektu było przyznanie trzech innowacyjnych zleceń przedsiębiorcom dolnośląskim – mówi Marek Winkowski, wiceprezes Zarządu WPT S.A. – Nowe kontakty otworzyły drogę do dalszej międzynarodowej współpracy z przedsiębiorcami i naukowcami nie tylko na rynku CERN czy ITER, ale także z innymi, podobnymi ośrodkami badawczo-rozwojowymi.*

Dolny Śląsk na światowych salonach wysokich technologii

Projekty Big Science stały się rynkiem zbytu najbardziej zaawansowanych technologii XXI wieku.

Mieszcząca się w Genewie Europejska Organizacja Badań Jądrowych CERN jest największym na świecie laboratorium fizyki wysokich energii. To tu powstała pierwsza na świecie strona www i naukowcy ogłosili odkrycie „boskiej cząstki”.

źródło: ŚFUP Świdnica

ITER (Międzynarodowy Eksperymentalny Reaktor Termonuklearny) jest drugim, po Międzynarodowej Stacji Kosmicznej, najdroższym eksperymentem naukowym na świecie. Jego zadaniem jest pokazanie, że możliwe jest produkowanie na wielką skalę energii z fuzji jądrowej.

XFEL to kolejny przykład międzynarodowego przedsięwzięcia – stworzenia rentgenowskiego lasera. Dzięki niemu będzie można badać struktury wirusów, czy filmować reakcje chemiczne w czasie rzeczywistym.

Te projekty łączą wielomiliardowe budżety i międzynarodowa współpraca. Budżet CERN wynosi ponad 4 miliardy złotych rocznie. Laser XFEL kosztować będzie 1,1 miliarda euro, a budżet ITER przekracza 13 miliardów euro!

O prestiżowe zamówienia CERN-u czy ITER-a zabiegają największe światowe koncerny.

Dzięki Wrocławskiemu Parkowi Technologicznemu coraz więcej takich zamówień trafia do polskich przedsiębiorstw.

– *Wielki Zderzacz Hadronów w CERN został wyłączony na dwa lata i poddany gruntownej renowacji. Budowa ITER dopiero się rozpoczęła i potrwa jeszcze dobrych kilka lat. To idealny czas, aby Polacy przedstawili swoje oferty* – zachęca Sylwia Wójtowicz z Wrocław-

źródło: ITER

skiego Parku Technologicznego, kierownik projektu i łącznik przemysłowy z ITER.

Współpracę przy największych projektach naukowych ułatwia działający w WPT Punkt Kontaktowy, który powstał w ramach projektu.

– *Oferujemy profesjonalną pomoc w nawiązaniu współpracy z międzynarodowymi laboratoriami* – mówi Sylwia Wójtowicz.
– *Monitorujemy zamówienia ogłaszane przez organizacje badawcze, wyszukujemy potencjalnych polskich realizatorów, a przedsiębiorcy mogą także liczyć na wsparcie przy transferze technologii lub tworzeniu konsorcjów z firmami z innych krajów. Przy realizacji wielkich projektów potrzebna jest odpowiednia infrastruktura. Trzeba np. wybudować i wyposażyć budynki oraz dostarczyć specjalistyczne urządzenia. Potrzebne są kompetencje praktycznie ze wszystkich branż przemysłu, nie tylko tego supernowoczesnego. Chcemy, aby jak najwięcej wykonawców pochodziło z Polski.*

źródło: SMT Software

Projekt zrealizowano we współpracy z Gminą Wrocław i firmą TECHTRA. W ramach projektu zorganizowano seminaria dotyczące współpracy z ośrodkami Wielkiej Nauki, a prelegentami byli m.in. przedstawiciele Europejskiej Organizacji Badań Jądrowych CERN i organizacji Fusion for Energy realizującej projekt budowy największego na świecie reaktora termonuklearnego ITER. Zorganizowano również spotkania dolnośląskich przedsiębiorców z przedstawicielami takich firm, jak Astrium, Grupa M+W, Cosylab czy Dockweiler. Promowano także potencjał przemysłu i nauki Dolnego Śląska na międzynarodowych konferencjach, m.in. we Francji, Belgii, Monako i Hiszpanii.

– *Sukces projektu nie byłby możliwy, gdyby nie współpraca i otwartość przedsiębiorców i naukowców na nowe wyzwania, które często wymagały dużego zaangażowania i wiary w swoje możliwości* – podsumowuje Janina Woźna, dyrektor Biura Rozwoju Gospodarczego Urzędu Miejskiego Wrocławia.

Na www.big-science.pl można zarejestrować swoją firmę, a WPT pomaga rozpocząć współpracę z Big Science. Na tej stronie można także znaleźć więcej informacji o projekcie i ośrodkach Wielkiej Nauki.

Edukacja – innowacja

Na podstawie materiałów przygotowanych przez Fundację „Promyk Słońca”

Nowy model nauczania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i nauczanych indywidualnie – I miejsce – najlepszy projekt w Priorytecie IX w konkursie *Niezwykła szansa dla zwykłych ludzi – najlepsze projekty EFS na Dolnym Śląsku*

Współczesna szkoła musi szukać nowych rozwiązań, które uwzględniają indywidualne potrzeby i możliwości uczniów. Fundacja „Promyk Słońca” w partnerstwie z Gminą Wrocław opracowała innowacyjny model kształcenia na odległość, w którym uczniowie uczą się przez Internet.

Nauka przez Internet

Innowacyjny model nauczania był testowany przez rok we Wrocławiu. W eksperymencie wzięło udział 50 uczniów ze szkół podstawowych i gimnazjów: uzdolnionych, z orzeczeniem o potrzebie indywidualnego nauczania oraz z trudnościami w nauce. Lekcje odbywały się na platformie edukacyjnej, w czasie rzeczywistym, z zachowaniem kontaktu wzrokowego i słuchowego pomiędzy nauczycielem a uczniami. Nauczyciele pracowali w utworzonym Centrum Nauczania na Odległość, a uczniowie w domach, korzystając z udostępnionych laptopów i tabletów graficznych z piórem elektronicznym. Oprócz lekcji przedmiotowych prowadzone były zajęcia z psychologiem, pedagogiem i terapeutą pedagogicznym. Lekcje odbywały się w dwu- i trzyosobowych grupach, dzięki czemu uczniowie mieli kontakt z rówieśnikami. Dodatkowo okazją do integracji było angażowanie dzieci do wspólnego wykonywania zadania. W efekcie powstała wystawa grafik „Tożsamość moja”.

W centrum uwagi uczeń i jego indywidualne potrzeby

Uczestnicy projektu zgodnie potwierdzają, że jest to ciekawa propozycja realizacji procesu dydaktycznego i terapeutycznego.

– *Agata jest przykładem ucznia, w przypadku którego projekt sprawdził się w stu procentach* – mówi Beata Waclawowicz, pedagog w projekcie. – *Bardzo dobrze odnajduje się w tym modelu nauczania. Widać, że ta forma komunikacji dodaje jej pewności siebie. Komputer pozwala jej funkcjonować na zajęciach z rówieśnikami na tym samym poziomie. Ograniczenia fizyczne nie mają tu znaczenia, liczy się działanie i pomysłowość.*

Młodzież uczyła się chętniej niż w szkole, bo pracowała wykorzystując technologie, które są dla nich naturalną częścią życia codziennego. Ważna była możliwość uczenia się we własnym tempie, korzystania z szerokiej gamy materiałów, współpracy z rówieśnikami oraz monitorowania na bieżąco swojej wiedzy.

– *Miałam znacznie więcej możliwości w zakresie metod nauczania niż w tradycyjnej szkole* – mówi jedna z nauczycielek biorących udział w projekcie. – *Mogłam bez ograniczeń wykorzystywać zasoby Internetu, robić wizualizacje graficzne, wykorzystywać razem z uczniem matematyczne platformy z zadaniami.*

Młodzi ludzie zwracali też uwagę na lepszy kontakt z nauczycielem. Podkreślali, że na platformie mogli zadawać pytania, których nie zadaliby w klasie, przez co czuli się traktowani indywidualnie.

– *Ten projekt to był fantastyczny pomysł, a Unia Europejska dobrze wydała pieniądze dla „Promyka”. Nauczyłem się wielu ciekawych rzeczy od pani psycholog i z chemii. Spotkania z dziećmiakami to był najistotniejszy moment w projekcie, a czytanie informacji z BBC po angielsku z panem Marcinem to był taki relaks i dobra nauka języka. Krótko mówiąc, projekt był OK i daję mu ocenę 6+* – podsumowuje Adrian, jeden z uczestników.

Diagnoza i efekty

Realizację projektu poprzedziły szczegółowe analizy i diagnozy potrzeb, które miały pomóc w stworzeniu najskuteczniejszej metody wykorzystania nowych technologii w nauczaniu. Zrealizowano też dwie konferencje i publiczną debatę, podczas której konsultowano efekty projektu. Wydano publikację zawierającą opis modelu oraz przykładowe konspekty zajęć, która została rozesłana do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego w Polsce i jest dostępna nieodpłatnie na stronie projektu www.cnno.edu.pl. Nowy model nauczania był prezentowany na konferencjach Ministerstwa Edukacji Narodowej i Ośrodka Rozwoju Edukacji, wzbudził też uznanie ekspertów Europejskiej Agencji ds. Potrzeb Specjalnych i Edukacji Włączającej, która jego opis umieściła na swojej stronie internetowej jako przykład dobrych praktyk w dziedzinie zastosowania ICT w edukacji.

– *Nauczanie zdalne jest atrakcyjnym rozwiązaniem nie tylko dla osób objętych nauczaniem indywidualnym, ale również dla tych, które potrzebują dodatkowego wsparcia z uwagi na trudności w nauce czy wybitne uzdolnienia. Atrakcyjna, mało stresująca oraz interaktywna forma kształcenia, w której uczniowie oraz ich potrzeby stoją w centrum uwagi, przekłada się na ich zaangażowanie i wyniki nauczania* – podkreśla Anna Grabowska, dyrektor generalna Fundacji „Promyk Słońca”.

Projekt, współfinansowany ze środków EFS w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, zrealizowano w latach 2012-2014 w partnerstwie z Gminą Wrocław.

Uczymy się dbać o siebie i nieść pomoc innym

Na podstawie materiałów przygotowanych przez „Stowarzyszenie Czaple – Wieś z Przyszłością”

Projekt wyróżniony w konkursie
Niezwykła szansa dla zwykłych ludzi – najlepsze projekty EFS na Dolnym Śląsku

Uczymy się dbać o siebie i nieść pomoc innym – z pomysłem napisania tego projektu wyszli sami mieszkańcy wsi Czaple. Chcieli nauczyć się, jak pomóc innym, a w szczególności dzieciom, gdy zdarzy się nieszczęśliwy wypadek. Wiedza dotycząca pierwszej pomocy przedmedycznej była szczególnie przydatna dla strażaków z lokalnej jednostki OSP.

Celem przedsięwzięcia był również rozwój edukacji oraz wzrost aktywności mieszkańców Sołectwa Czaple i Gminy Pielgrzymka dzięki upowszechnianiu zdrowego trybu życia. Mieszkańcom brakowało zajęć sportowo-edukacyjnych, nie mieli propozycji, jak aktywnie spędzać czas, a zasiedzenie w domu często było spowodowane niskim statusem społecznym i barierami finansowymi.

„Edukacja dla bezpieczeństwa” była priorytetowym zadaniem. Przeprowadzono ponad 40 godzin szkolenia dla dorosłych mieszkańców wsi. Korzystano na nich z zakupionych dwóch fantomów – dorosłego i dziecka, tablic edukacyjnych oraz apteczek.

– *Dowiedziałam się, jak postępować w przypadku zagrożenia życia człowieka* – opowiada Krzysztofa Burdelak, jedna z uczestniczek. – *W sytuacjach kiedy najczęściej opanowuje nas strach, najważniejsza dla mnie była nauka resuscytacji krążeniowo-oddechowej. Teraz wiem, że wczesne udzielenie pomocy to często jedyna szansa na uratowanie życia poszkodowanego. Oczywiście potrzebna jest do tego chęć i znajomość kilku reguł postępowania, o których była mowa na szkoleniu. Najczęstszy błąd, jaki popełniają świadkowie wypadku, to zaniechanie pomocy, często ze strachu, że mogliby zaszkodzić.*

Kolejnym zadaniem były treningi piłki nożnej dla dorosłych i dzieci „Edukacja dla sportu”. Obie grupy liczyły po 15 osób.

– *Treningi to była wspaniała przygoda i okazja do pożytecznego spędzania czasu wolnego. Wykwalifikowany trener uczył nas reguł i taktyki* – wspomina Michał Dybał, kolejny uczestnik. – *Ćwiczenia siłowe i sprawnościowe poprawiły kondycję i wszystkie zdolności motoryczne.*

Ostatnim zadaniem było „Podsumowanie projektu” połączone z turniejem piłkarskim o puchar Sołtysa Wsi i promujące zdrowy styl życia.

– *Zorganizowaliśmy pokaz pierwszej pomocy, a całość połączyliśmy z imprezą integracyjną przy zdrowym i dietetycznym poczęstunku* – podsumowuje Marzena Szkutnik ze Stowarzyszenia Czaple, również uczestniczka projektu. – *Zależało nam, aby pokazać, jak ważne jest uprawianie sportu i zaszczepienie nawyku zdrowego stylu życia. Była to wspaniała okazja do wymiany umiejętności i doświadczeń. Oby więcej takich działań.*

– *Nie tylko poprawiła się wiedza na temat udzielania pierwszej pomocy, ale wzrosło również zainteresowanie sportem wśród mieszkańców wsi, zwłaszcza wśród tych najmłodszych. Nawet po zakończeniu projektu przychodzili na boisko, aby wspólnie trenować* – dodaje Tomasz Nowalski, uczestnik projektu i jednocześnie prezes Stowarzyszenia.

Projekt zrealizowało „Stowarzyszenie Czaple – Wieś z Przyszłością” od lutego do sierpnia 2013 roku w ramach Działania 9.5 PO KL.

Wychowywać? Ale jak?

Akademia Mądrego Wychowania w Gminie Wiejskiej Lubin

Na podstawie materiałów przygotowanych przez Competence-Training & Coaching Institute, Barbara Jaśkiewicz

Projekt wyróżniony w konkursie
Niezwykła szansa dla zwykłych ludzi – najlepsze projekty EFS na Dolnym Śląsku

Jak mądrze wychowywać dzieci? Jak radzić sobie z problemami wychowawczymi w domu i w przedszkolu? Jakich błędów nie popełniać? Jak kochać i karać jednocześnie? Odpowiedzi na te i inne pytania można było uzyskać biorąc udział w projekcie *Akademia Mądrego Wychowania w Gminie Wiejskiej Lubin*.

Rodzice i nauczyciele uczyli się, jak rozwiązywać trudne sytuacje wychowawcze i zapobiegać ich występowaniu w przyszłości. Zadaniem projektu było dokładne zdiagnozowanie przyczyn problemów i ich rozwiązanie dzięki dostarczeniu rodzicom i nauczycielom konkretnych metod. Problemy były różne – od małych, takich, jak niewykonywanie poleceń, nieprzestrzeganie reguł, brak samodzielności, po te duże – napady złości czy bicie innych dzieci.

Trening kompetencji wychowawczych

Wspólny trening kompetencji wychowawczych dla rodziców i nauczycieli umożliwił przepływ informacji, wymianę doświadczeń i poprawił współpracę między nimi. Rodzice w trakcie przerw nawiązywali kontakt z nauczycielami, wymieniali się informacjami na temat zachowania dzieci i ustalali plan wspólnej pracy. W grupie rodziców połowę uczestników stanowili ojcowie, ponieważ jednym z założeń projektu było zwiększenie ich zaangażowania w proces wychowania dzieci.

– *Nie przekazywaliśmy uniwersalnych recept wychowawczych, bo tak naprawdę nie ma takich* – wyjaśnia Barbara Jaśkiewicz, psycholog i autorka projektu. – *Każdy rodzic sam decyduje, jakie wartości, umiejętności i sposoby zachowania chce kształtować u swojego dziecka. Istnieją jednak pewne mechanizmy psychologiczne, jak również sprawdzone przez tysiące rodziców metody postępowania w sytuacjach problemowych, których znajomość ułatwia rodzicielstwo i czyni je łatwiejszym.*

Trening miał charakter innowacyjny, ponieważ opierał się na nieznanym w Polsce, a opracowanym przez australijskich dziecięcych psychologów klinicznych programie, który powstał w ciągu dwunastu lat intensywnych badań i współpracy z rodzicami i ich dziećmi. Efektywność programu została naukowo potwierdzona w wielu badaniach, a zadowolenie z warsztatów wyrażane jest przez tysiące rodziców na całym świecie.

– *Uczestnicy po każdym spotkaniu otrzymywali zadania, które polegały na zastosowaniu poznanych metod wychowawczych w prakty-*

ce: przez rodziców – w domu, przez nauczycieli – w przedszkolu. Była to np. karta punktowa, małe niespodzianki czy „karny” język – tłumaczy Barbara Jaśkiewicz.

Obserwacje i indywidualne konsultacje psychologiczne

Psycholog-trener obserwował dzieci sprawiające trudności wychowawcze podczas ich pobytu w przedszkolu. Po raz pierwszy ktoś z boku mógł dokonać obiektywnej diagnozy problemów, z którymi na co dzień borykają się nauczyciele, i pomóc w ich rozwiązaniu.

– *Jedna z nauczycielek spojrzała na problem agresji pewnego chłopca z zupełnie innej strony – dzięki obserwacjom i obiektywnej informacji zwrotnej psychologa zauważyła, że dziecko jest nie tylko sprawcą przemocy, ale też jej ofiarą* – podaje przykład Barbara Jaśkiewicz. – *Zobaczyła, że inni chłopcy dokuczają mu, wykluczają z zabawy i zajęć, a on w odpowiedzi stosuje wobec nich przemoc fizyczną. Rodzice byli zdziwieni taką diagnozą – istniejący w placówce problem wychowawczy okazał się bardziej złożony niż przypuszczali. Problemem był więc nie tylko chłopiec, ale też inne dzieci.*

Równoległe albo po obserwacjach zorganizowano indywidualne konsultacje psychologiczne dla rodziców i nauczycieli, w czasie których tworzone konkretny plan działania do każdego zgłoszonego problemu wychowawczego.

Na zakończenie nauczyciele i rodzice uczestniczyli we wspólnych warsztatach, aby chociaż część problemów omówionych w trakcie realizacji projektu opisać i stworzyć poradnik wychowawczy dla innych. Poradnik jest dostępny na stronie www.psycholog.polkowice.pl (zakładka projekty EFS).

Na prośbę psychologa-trenera miesiąc po zakończeniu projektu rodzice i nauczyciele opisali zmiany, jakie u nich zaszły.

Udział w projekcie uświadomił im, że stosowanie pozytywnych metod wychowawczych to klucz do rozwiązania różnorodnych problemów, o wiele skuteczniejszy od dyscyplinowania poprzez system zakazów, nakazów, krytyki i kar. Zbudowanie pozytywnej relacji z dzieckiem

i odpowiednio poświęcony mu czas to kapitał na przyszłość w obopólnych relacjach, a nie tylko doraźne rozwiązanie problemu.

■ **Mama:** Dzięki szkoleniom wiem, że wychowywać mądrze oznacza z sercem i rozumem. Miłość i czas, który poświęcam swoim dzieciom, jest najlepszą „inwestycją” w ich przyszłość (...). Należy im mówić, w czym są dobre, co w nich kochamy. Dzięki temu zbudujemy pozytywną relację z własnymi dziećmi, a równocześnie wychowamy na wspaniałych i wartościowych ludzi. Dowiedziałam się, że często nieświadomie nagradzam niepożądane zachowania i tym samym je utrwalam. Wprowadziłam w życie jasne reguły, dzięki którym udało mi się wyeliminować złe nawyki dzieci. Mój syn już nie ucieka na spacerze, bo wie, dlaczego się o niego boję, a za nieprzestrzeganie reguł będzie szedł „za rękę”.

■ **Mama:** Już wiem, jak ważna jest natychmiastowa reakcja na każde niepożądane zachowanie dziecka (...) oraz to, ile czasu poświęcamy naszym pociechom. Zdarza się, że nie zauważamy ich postępów. Zamiast wspierać i wzmacniać (...) często je krytykujemy, zapominamy o pochwałach i nagrodach. Nierzadko mamy wobec nich wymagania, którym nie są w stanie sprostać albo jest ich zbyt dużo. Ważne, aby jasno i spokojnie komunikować się. Po treningu częściej chwalebę i nagradzam moje dziecko. (...) Wspaniały projekt! Polecam wszystkim zakłopotanym rodzicom.

Bardzo ważna okazała się też konsekwencja w postępowaniu. Określenie i egzekwowanie ustalonych reguł staje się nawykiem, a dyscyplinowanie dziecka poprzez konsekwentne postępowanie przyczynia się do budowania pozytywnej relacji z nim.

■ **Nauczycielka:** Zwrócenie uwagi na pozytywną stronę dziecka i częste chwalenie pozwala przy konsekwentnym postępowaniu zdziałać cuda. Na naszych oczach rozbrykany, mały, piszczący i rzucający się na podłogę łobuziak staje się dzieckiem spokojniejszym, wykonującym nasze polecenia przedszkolakiem, który stara się jak najlepiej współpracować w grupie.

■ **Mama:** Jeśli jasno określimy zasady i wdrożymy je w życie rodzinne, będziemy największymi przyjaciółmi naszych dzieci. To działa! Dzieci bardzo szybko zauważyły

zmiany w moim zachowaniu. Nie irytowały ich nowe zasady, ale moja konsekwencja. Szybko jednak zrozumiały, że nie odpuszczę i poddały się. W naszej rodzinie obie strony skorzystały i mamy więcej czasu na wspólną zabawę.

■ **Tato:** Dzięki wdrożeniu kilku prostych zmian: określenie zasad, konsekwencja, stała pozytywna motywacja, znacząco obniżył się poziom stresu po naszej stronie i u naszej pociechy. Wspólne działanie w grupie dodatkowo dało szansę wymiany wiedzy z innymi rodzicami, co było ważnym doświadczeniem.

■ **Nauczycielka:** Nauczyliśmy się małymi krokami zdobywać wielkie cele! Zrozumiałyśmy, jak bardzo liczy się konsekwentne egzekwowanie polecenia oraz że musi być ono krótkie i jasne, jeśli chcemy, aby dziecko je wykonało.

Uczestnicy projektu bardzo wysoko ocenili przydatność i skuteczność zaproponowanych metod wychowawczych, takich jak np. karta punktowa czy metoda spokojnego krzesła.

■ **Nauczycielka i mama 3-latki:** W grupie zawsze były problemy ze sprzątnięciem zabawek, a po zastosowaniu karty punktowej problem znacznie się zmniejszył (...). Oprócz tego, że jestem nauczycielką, jestem również mamą 3-letniej Hani. Odniosłam zatem podwójne korzyści, bo rady i wskazówki wykorzystuję w pracy i w życiu prywatnym.

■ **Nauczycielka i mama 6-latki:** Karta punktowa zmotywowała dzieci do współpracy, maluchy nie przeszkadzają sobie podczas zajęć, dbają o zabawki i książki, sprzątają sale itp. Zanim ją wprowadziliśmy, ustaliliśmy jasne zasady w naszej grupie, a podczas tworzenia karty dzieci same wybierały nagrody za zebrane punkty. Kartę wykorzystałam także w domu, dzięki temu córka chętniej sprząta zabawki w swoim pokoju i sama chodzi spać.

■ **Mama:** Stosuję polecane metody wychowawcze, np. kartę punktową czy metodę spokojnego krzesła. Udało mi się wyeliminować problem z ubieraniem czy wczesnym wstawaniem do przedszkola.

■ **Mama:** Świetnie sprawdza się metoda karty punktowej. Od dnia, w którym wprowadziłam system tablicy, mój syn śpi sam,

a zdobywanie punktów sprawia mu wiele satysfakcji.

■ **Mama:** Rozmowa z Panią Trenerką uświadomiła mi źródło problemu u mojego dziecka i zmotywowała do walki, bo już naprawdę nie miałam siły. Zastosowane metody (karta punktowa, codzienna rozmowa przed snem i chwalenie), konsekwencja w postępowaniu oraz pewność, że to właściwa ścieżka (mój spokój i cierpliwość) pozwoliły na wyeliminowanie conocnych krzyków dziecka, szarpania się i wołania mamy. „Walka” trwała około trzech miesięcy, ale się udało! Dziękuję Pani Basiu! Teraz jestem szczęśliwszą osobą. Każdemu rodzicowi gorąco polecam taki „trening wychowawczy”.

W odpowiedzi na pytanie *Wychowywać? Ale jak?* uczestnicy projektu podkreślali: kochać, słuchać, chwalić i nagradzać, być mądrym przyjacielem własnego dziecka!

■ **Mama:** Dziecko nie musi być zdolne, ale musi być kochane. Mądrze kochać to wzmacniać poczucie wartości, więcej chwalić niż narzekać. Nie realizujemy własnych niespełnionych marzeń przez ciągłe podwyższanie poprzeczki naszym dzieciom. Po kursie wiem, że najważniejsze jest bycie mądrym przyjacielem własnego dziecka.

Projekt zrealizowano z inicjatywy Gminy Wiejskiej Lubin i nauczycieli pracujących w przedszkolach na jej terenie od lutego do czerwca 2013 roku. Akademia Mądrego Wychowania była również zrealizowana w Gminach: Chocianów, Przemków i Polkowice.

Zdrowie obszarem wsparcia EFS w perspektywie finansowej 2014-2020

Przewidywane w kolejnych latach zmiany demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa, wydłużenie wieku emerytalnego do 67. roku życia, trendy epidemiologiczne, a także niski dostęp do wysokiej jakości usług zdrowotnych stanowią wyzwania, którym należy sprostać, aby skutecznie przeciwdziałać bierności zawodowej wynikającej z wieku, stanu zdrowia czy doświadczanego ubóstwa.

Szczególnym wyzwaniem EFS-u pozostaje rozwiązanie problemu niskiego udziału osób starszych w rynku pracy, zwłaszcza w kontekście wprowadzonej reformy systemu emerytalnego. Obok takich kwestii, jak chęć do świadczenia pracy oraz jej dostępność, należy zwrócić uwagę na warunki zdrowotne osób starszych.

Umowa Partnerstwa (UP)¹ wskazuje, że stan zdrowia Polaków jest znacznie gorszy niż w innych krajach UE. Zdiagnozowanym problemem jest niski dostęp do usług związanych z leczeniem chorób układu krążenia, układu kostno-mięśniowo-stawowego, układu oddechowego oraz chorób nowotworowych i psychicznych, a także do oddziałów dziecięcych, ginekologicznych i położniczych. Trendy demograficzne wskazują, że opieka zdrowotna musi zostać dostosowana do zmieniającej się struktury wiekowej pacjentów. Istnieje duże zapotrzebowanie m.in. na dostęp do diagnostyki medycznej pozwalającej na zapobieganie chorobom związanym z wiekiem, cywilizacyjnym i zawodowym, a także na usługi dla osób starszych.

Wymienionym lukom odpowiadać będzie m.in. interwencja EFS w ramach krajowego Programu POWER oraz Regionalnych Programów Operacyjnych.

UP wymaga selektywnego podejścia i koncentracji wsparcia na chorobach, które mają największy wpływ na zdolność zatrudnieniową. Wsparcie będzie też koncentrować się na działaniach, które prowadzą do poprawy jakości i dostępności usług medycznych na terenach, na których istnieje taka potrzeba, doprowadzając do minimalizowania zjawiska wykluczenia społecznego.

Zaplanowane wsparcie w ramach RPO WD 2014-2020

Cel Tematyczny 8. – Priorytet inwestycyjny:

Aktywne i zdrowe starzenie się

Zaplanowane działania skupią się na wydłużeniu aktywności zawodowej przy zachowaniu dobrego stanu zdrowia. Obejmą przedsięwzięcia dążące do poprawy zdrowia osób pracujących dzięki realizacji programów profilaktycznych i diagnostycznych.

Programy te będą ukierunkowane na główne jednostki chorobowe zidentyfikowane na poziomie krajowym lub specyficzne dla danego regionu. Podejmowane przedsięwzięcia będą także nakierowane na eliminację czynników zagrażających zdrowiu w miejscu pracy.

Cel Tematyczny 9. – Priorytet inwestycyjny:

Dostęp do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych

Umowa Partnerstwa podkreśla, że niezależnie od pozycji materialnej wykluczenie społeczne jest także wynikiem relatywnie niskiego dostępu do usług publicznych, w tym do usług zdrowotnych. W dokumencie zwrócono uwagę, że zły stan zdrowia stanowi jeden z najważniejszych czynników przerywania aktywności zawodowej, co w konsekwencji grozi ubóstwem. Brak lub ograniczenie dostępu do usług ochrony zdrowia powoduje trwałe, często nieodwracalne, pogorszenie zdolności do udziału w życiu społecznym i gospodarczym, w tym do podjęcia i utrzymania zatrudnienia, co bezpośrednio przyczynia się do zwiększenia ryzyka wystąpienia ubóstwa. Dlatego zaplanowana interwencja będzie w szczególności kierowana do osób już dotkniętych problemem wykluczenia społecznego.

¹ Umowa Partnerstwa z 21 maja 2014 r. dostępna jest na stronie www.mir.gov.pl (22.10.2014). Cały artykuł został przygotowany w oparciu o zapisy tego dokumentu.

DANE KONTAKTOWE

Instytucja Pośrednicząca PO KL

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego
Departament Funduszy Europejskich
Uwaga – zmiana lokalizacji:
Punkt informacyjny PO KL, pokój nr 133
ul. Walońska 3-5, 50-413 Wrocław
tel.: 71 776 96 17, 71 776 96 03
e-mail: promocja.efs@dolnyslask.pl
www.efs.dolnyslask.pl

Instytucja wdrażająca (Instytucja Pośrednicząca II stopnia)

Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy

Punkt Informacyjny
ul. Armii Krajowej 54, pokój nr 100, 50-541 Wrocław
tel.: 71 39 74 110, 71 39 74 111
bezpłatna infolinia: 800 300 376
e-mail: promocja@dwup.pl; www.pokl.dwup.pl

Regionalne Ośrodki Europejskiego Funduszu Społecznego na Dolnym Śląsku

ROEFS we Wrocławiu

(prowadzony przez Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych)
pl. Solidarności 1/3/5, pokój nr 415, 53-661 Wrocław
tel.: 71 780 90 79, faks: 71 796 30 00
e-mail: info_wroclaw@roeefs.pl; www.wroclaw.roeefs.pl

ROEFS w Jeleniej Górze

(prowadzony przez Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych)
ul. Okrzei 10, 58-500 Jelenia Góra
tel./faks: 75 642 20 00
e-mail: info_jeleniagora@roeefs.pl; www.jeleniagora.roeefs.pl

ROEFS w Wałbrzychu

(prowadzony przez Unię Przedsiębiorców Dolnego Śląska
i Legnickie Stowarzyszenie Inicjatyw Obywatelskich)
ul. Dmowskiego 22, 58-300 Wałbrzych
tel.: 74 666 60 44
e-mail: info_walbrzych@roeefs.pl; www.walbrzych.roeefs.pl

ROEFS w Legnicy

(prowadzony przez Agencję Rozwoju Regionalnego ARLEG SA
i Legnickie Stowarzyszenie Inicjatyw Obywatelskich)
ul. T. Kościuszki 25/1, 59-220 Legnica
tel.: 76 862 58 15, faks: 76 862 58 25
e-mail: info_legnica@roeefs.pl; www.legnica.roeefs.pl

W biuletynie wykorzystano zdjęcia wykonane przez uczestników projektów realizowanych w ramach EFS na Dolnym Śląsku.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**DOLNY
ŚLĄSK**

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

